

EXAMENSARBETE

Hösten 2009

Lärarytbildningen

Kulturella möten i den svenska skolan

En studie om möten mellan grundskollärare och
barn och föräldrar med muslimsk bakgrund

Författare

Cecilia Göransson
Amanda Nilsson

Handledare

Elisabet Malmström
Camilla Ohlsson

www.hkr.se

Kulturella möten i den svenska skolan

- **En studie om möten mellan grundskollärare och barn och föräldrar med muslimsk bakgrund**

Författare:

Cecilia Göransson

Amanda Nilsson

Abstract

Syftet med uppsatsen är att undersöka vilka möjligheter och hinder det finns i den mångkulturella skolan, med fokus på elever med muslimsk bakgrund. Malmö har under de senaste decennierna blivit en mångkulturell stad. Detta syns tydligt i vissa stadsdelar där stora delar av befolkningen är mångkulturella. Vi har fördjupat oss i teorier om hur lärare, barn och föräldrar med muslimsk bakgrund kan uppleva den svenska skolan. I litteraturgenomgången framgår det vilka hinder och kulturkrockar som kan uppstå då barn med muslimsk bakgrund ska anpassa sig till bland annat den svenska skolans synsätt och undervisning. Resultatet av undersökningen visar hur ett antal lärare upplever mötet med barn och föräldrar med muslimsk bakgrund. I motsats till forskningen i teoridelen såg lärarna i undersökningen möjligheterna med den mångkulturella skolan och hade få erfarenheter av kulturkrockar som inte gick att lösa.

Ämnesord: Muslim, muslimsk bakgrund, Islam, svenska skolan, mångkulturell skola, kulturella möten, kulturkrock

Innehåll

Förord	6
1. Inledning	7
1.1 Bakgrund	7
1.2 Syfte och frågeställning	8
1.3 Begreppsförklaring	9
1.4 Disposition.....	10
2. Litteraturgenomgång	11
2.1 Teoretisk bakgrund	11
2.2 Islam	11
2.2.1 De fem pelarna	12
2.3 Relationen mellan föräldrar och barn	13
2.3.1 Barnuppfostran bland arabiska muslimer	13
2.3.2 Överföring av tro.....	13
2.3.3 Föräldrars auktoritet.....	14
2.4 Barnets identitet	14
2.5 Skolan	15
2.6 Undervisning	16
2.6.1 Religion.....	16
2.6.2 Samlevnadsundervisning	16
2.6.3 Idrott.....	17
2.7 Mat.....	18
2.8 Klädsel	19
2.9 Traditioner	20
2.10 Slutsats.....	21
2.11 Problemprecisering	21
3. Empiri	23
3.1 Tillförlitlighet	23

3.2 Etiska överväganden.....	24
3.3 Urval	24
4. Resultat	27
4.1 Förhållningssätt till skolan.....	27
4.2 Traditioner och högtider	29
4.3 Undervisning	30
4.4 Relationen mellan föräldrar och barn	32
4.5 Relationen mellan lärare och elev	33
4.6 Relationen mellan elever	34
4.7 Möjligheter och hinder	35
4.8 Analys av resultat	37
4.8.1 Muslimska föräldrars möte med svensk skola.....	37
4.8.2 Hinder och möjligheter	37
4.8.3 Traditioner.....	38
4.8.4 Könroller	39
4.8.5 Konflikter.....	39
5. Diskussion.....	41
5.1 Förhållningssätt till skolan bland föräldrar med muslimsk bakgrund	41
5.2 Kommunikationens betydelse.....	42
5.3 Firandet av traditioner i skolan.....	43
5.4 Segregering och integrering i Malmö stad	44
5.5 Slutsats.....	45
Källförteckning.....	46
Bilaga	49

Förord

Först och främst vill vi tacka våra handledare, Elisabet och Camilla, för snabb respons och konstruktiv kritik. Ni har varit stöttande och fått oss att tänka i nya banor när vi har fastnat i vårt skrivande.

Ett stort tack till de lärare som tog sig tiden att delta i vår undersökning. Tack för att ni ställde upp!

Tack till Annette och Kerstin för att ni har tagit er tiden att granska vårt arbete och bidragit med givande synpunkter och grammatisk vägledning.

Slutligen vill vi tacka Nelly för din dagliga stöttning och uppmuntran.

1. Inledning

Det första kapitlet inleds med bakgrund, syfte och problemformulering. Därefter förklaras vanligt förekommande begrepp som används i uppsatsen. Kapitlet avslutas med en beskrivning av uppsatsens disposition.

1.1 Bakgrund

Sedan 1951 har Sverige religionsfrihet. I ett land där det råder religionsfrihet har alla människor rätt att tillhöra vilken religion de vill. De har även rätt till att fritt utöva sin religion (Olsson 2002). I *läroplanen för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet Lpo94* (Skolverket 2006) står det att ingen elev i skolan ska diskrimineras på grund av etnicitet och religiös bakgrund. Skolan, i likhet med Sveriges integrationspolitik, har som mål att integrera personer med annan kulturell bakgrund. Enligt Skolkommittén (1996) sker det dock oftare en assimilering än en integrering trots integrationspolitikens mål. Nationalencyklopedin (2009) definierar målen för integrationspolitiken i Sverige som ”lika rättigheter och möjligheter för alla oavsett etnisk eller kulturell bakgrund och ett samhälle som präglas av mångfald”.

Religionen islam finns representerad i alla världsdelar. Det är världens näst största religion, efter kristendomen, och det finns cirka en miljard muslimer i världen. Det är svårt, om inte omöjligt, att fastställa en säker siffra för antalet muslimer i Sverige. Detta beror på att religionstillhörighet inte uppges i Sveriges folkräkning, dessutom råder det olika uppfattningar om vilka personer som bör räknas som muslimer. Roald (2005) delar in muslimer i fyra kategorier; etniska, kulturella, religiösa och politiska:

En *etisk* muslim är en person som härstammar från ett land med muslimsk majoritetsbefolkning, en *kulturell* muslim är en person som är socialiserad in i en muslimsk kultur, en *religiös* muslim är en person som utför de religiösa plikterna, och en *politisk* muslim är en person som hävdar att islam förutom att vara en religion också är ett politiskt system. (Roald 2005, sid. 283)

I denna breda definition av vilka personer som är muslimer i Sverige blir siffran runt 300 000 – 350 000. Enligt samarbetsnämnden för statsbidrag till trossamfund var 100 000 personer registrerade i något islamiskt samfund år 2003 (Roald 2005). Detta måste man ha i åtanke när man läser vår uppsats. Vi vill understryka att muslimer i Sverige är en bred grupp och det är

svårt att i generella termer beskriva muslimer och deras liv. I denna uppsats fokuserar vi på muslimer i Sverige som helt eller delvis väljer att leva efter islamska traditioner och regler.

Religionen har en viktig roll för många invandrabarn och deras föräldrar, och den präglar stora delar av deras vardag. Svenskar kan ha svårt att förstå religionens betydelse för många muslimer då religion för många svenskar är något sekundärt (Ouis & Roald 2003). Enligt Skolkommittén (1996) beskriver massmedia västerländska kristna som normen och människor med annan religion är avvikelserna. Enligt Ouis och Roald (2003) har massmedia till stor del bidragit till att klyftorna mellan troende muslimer och svenskar har ökat. Svenskarna har fått en negativ bild av muslimer efter attacken mot USA den 11 september 2001 samt alla självmordsbombningar som sker och har skett runt om i världen. I sin tur har massmedia även påverkat muslimerna i deras uppfattning om svenskar. I TV framstår ofta svenskar som promiskuösa. Svenskarna anses sakna respekt för sin kropp och klär sig utmanande (a.a.). Media har ett stort ansvar för hur de väljer att presentera nyheter och händelser eftersom de når ut till många människor. All forskning som kan leda till ökad förståelse är av vikt.

Under våra sju terminer på lärarutbildningen har vi inte fått någon utbildning i hur man kan hantera kulturkrockar i den mångkulturella skolan. Lärare ställs ibland inför situationer som de inte kan hantera på grund av brist på kunskap inom området. Genom att skriva detta arbete vill vi få mer kunskap och förberedelser inför kommande religions- och kulturmöten i vårt framtida yrkesliv.

1.2 Syfte och frågeställning

Syftet med denna uppsats är att undersöka hur den svenska skolan hanterar mötet mellan muslimskt och svenskt levnadssätt. Vidare vill vi även ta reda på vilka möjligheter och hinder som finns i den mångkulturella skolan. Vi vill med hjälp av tidigare forskning få svar på följande fråga:

- Hur hanterar den svenska skolan mötet med barn med muslimsk bakgrund och deras föräldrar?

1.3 Begreppsförklaring

De begrepp som förklaras i följande del är ord som förekommer i denna uppsats. Orden kan ha flera betydelser och vår förklaring är inte uttömmande, den är dock tillräcklig för att förstå begreppens betydelse i vår uppsats.

Kultur innebär en viss grupps tankar, handlingar, värderingar och uppfattningar. Om till exempel två eller flera gruppers värderingar skiljer sig avsevärt från varandra kan en *kulturkrock* uppstå (Skolkommittén 1996).

Mångkulturell skola innebär att olika kulturella grupper representeras på skolan. Grupperna består av människor med olika språk och etniciteter. Att tillhöra en *etnisk grupp* innebär att ha ett gemensamt ursprung, språk och religiös åskådning (Skolkommittén 1996).

Segregation betyder att människor i samhället skiljs åt. Människor delas ofta upp i folkgrupper baserade på inkomst, religion och etnisk bakgrund. Denna indelning kan både vara frivillig och ofrivillig (Nationalencyklopedin 2009).

Integration är en process som leder till att man försöker sammanföra människor från olika samhällsgrupper. Invandrare slussas in i det svenska samhället, de behöver dock inte överge sin kultur och sina traditioner (Skolkommittén 1996).

Assimilering är den process genom vilken en minoritet helt överger sin egen kultur så att ursprungliga kulturskillnader försvinner (Olsson 2002).

En *muslim* är en anhängare av religionen *islam*. Ordet muslim betyder en människa som underordnar sig Guds sanning och ordning. Islam betyder "underkastelse". *Muslimsk bakgrund* innebär att en person har föräldrar som tillhör religionen islam (Otterbeck 2000). Vi är medvetna om att det finns muslimer som är mer troende och att det finns muslimer som, precis som många svenskar, lever ett sekulariserat liv. I detta arbete fokuserar vi dock på de muslimer i Sverige som helt eller delvis väljer att leva efter islamska regler och traditioner.

En *kristen* är en anhängare av världens största religion *kristendom*. Kristendomen har förgrenats i olika samfund och rörelser. Dessa är olika tolkningar av den kristna läran. Alla

kristna tror dock på Gud och att denne sände Jesus till jorden som korsfästes på grund av människornas synder (Eriksson, Mattsson & Hedengren 2000).

I denna uppsats används ofta orden *svensk* och *svenskt synsätt*. Det finns ingen enhetlig begreppsförklaring till dessa ord och vi har själv haft mycket svårt att definiera när man är svensk då det alltid finns undantag. I denna uppsats kommer vi dock definiera en svensk som en person som är född i Sverige och har svenskfödda föräldrar. En svensk har även svenska som modersmål och har ett *synsätt* som stämmer väl överens med de regler, normer och värderingar som det svenska samhället vilar på.

1.4 Disposition

I följande kapitel presenteras fakta om islam och forskning om muslimer i den svenska skolan. Ämnen som undervisning, traditioner, barnuppfostran och de muslimska barnens identitet behandlas. I det tredje kapitlet presenteras empiridelen med urval, metod och etiska överväganden. Presentation av respondenterna samt resultaten av intervjuerna och analysen redovisas i det fjärde kapitlet. Uppsatsen avslutas med en diskussion i kapitel fem.

2. Litteraturgenomgång

I följande kapitel presenteras uppsatsens teoretiska bakgrund, fakta om islam samt forskning om muslimers möten med den svenska skolan.

2.1 Teoretisk bakgrund

Vår uppsats utgår från ett sociokulturellt perspektiv där kommunikationen och kulturen står i fokus. Individens språk, verklighetsuppfattning och beteende påverkas starkt av den kultur den lever i. Enligt Säljö (2005) förstår vi vår omvärld genom språket och det är även med hjälp av det som vi kan agera i vår omvärld. Erfarenheter och kunskap kan genom kommunikationen föras vidare. Socialisationen har en stor betydelse inom det sociokulturella perspektivet. Det är den process där individen tar till sig och anammar gruppens värderingar och beteendemönster. Socialisationen kan äga rum på två olika plan, på det primära och det sekundära. I den närmsta gruppen, till exempel inom familjen, sker den primära socialisationen. I den lär man sig de mest fundamentala kunskaperna, så som ett språk, ett gott beteende och hur man ska behandla andra människor. Den sekundära socialisationen sker i skolan. Det huvudsakliga målet i skolan är att eleverna ska ta till sig kunskap, som ofta sker på ett dekontextualiserat sätt (a.a.). Vi anser, i likhet med Säljö, att det kan bli problematiskt eftersom skillnaderna mellan familjelivet och skolan kan vara stora. Det kan bli förvirrande för eleverna om normerna är olika. Familjen kanske kommer från en annan kultur med andra värderingar och en misstänksamhet mot det svenska samhället och skolan. Dock kan även svenska barn som kommer från studieovana hem uppleva svårigheter med skolans upplägg.

2.2 Islam

Som tidigare nämnts är islam den näst största religionen, med cirka en miljard anhängare i världen. Den finns representerad i alla världsdelar. En vanlig uppfattning är att islam kopplas samman med Mellanöstern och norra Afrika. Sanningen är dock att i de fyra största muslimska länderna; Indonesien, Pakistan, Indien och Bangladesh är befolkningen inte araber eller arabisktalande. Många av världens muslimer bor i de delar som vi kallar tredje världen (Roald 2005). Anledningen till att många förknippar islam med den arabiska kulturen kan bero på att arabiska är Koranens språk. Koranen är islams heliga bok som består av en samling av profeten Muhammeds uppenbarelser. Muhammed var Guds sista sändebud. Före honom nämns profeter som Abraham, Mose och Jesus (Hjärpe 1992). Profeten Muhammeds roll var att förmedla Guds ord till människorna. En troende muslim menar att Koranen är

Guds egna ord. Guds ord är eviga och får inte ifrågasättas. Dess innehåll spelar stor roll i många troendes vardag och Koranen tolkas nästan ordagrant av många muslimer. Koranen är uppdelad i 114 kapitel som kallas suror (Samuelsson 1999a).

2.2.1 De fem pelarna

Inom islam finns heliga eller symboliska handlingar. De fem pelarna är religiösa plikter som den troende muslimen har en skyldighet att utföra. Den första pelaren är *trosbekännelsen* och den innebär att människan erkänner Gud som den Ende ”Det finns ingen gud utom Gud, och Muhammed är Hans sändebud” (Roald, 2005, sid. 148). Trosbekännelsen anses vara den viktigaste av de fem pelarna då den bevisar att en person är muslim även om han eller hon inte följer islams fyra andra plikter. Den andra pelaren är *tidebönen*. Fem gånger per dygn ska den troende muslimen be. I länder där islam är den största religionen blir befolkningen kallad till bön utav en böneutropare. En muslim kan be nästan var som helst genom att bönemattan placeras ut och kroppen vänds mot Mekka. Den tredje pelaren är *Allmosan*. Det innebär att muslimer som har det bättre ställt ska skänka pengar, värdesaker eller mat till de fattiga, skuldsatta och resande (Roald 2005). Allmosan är ett sätt att fördela tillgångarna mer jämt mellan människorna i ett samhälle, vilket gynnar både givaren och mottagaren. Givaren blir genom Allmosan renad från girighet och själviskhet (Samuelsson 1999a). Den fjärde pelaren är *fastan*. Under fastemånaden Ramadan måste man, som troende muslim, avstå från mat, dryck och sexuellt umgänge under dygnets ljusa timmar. Ramadan är i den muslimska världen en högtid som firas med släkt och vänner. Då får muslimerna endast äta när solen har gått ner, vilket gör att deras dygnsrytm påverkas. På grund av detta är flera skolor stängda under nästan hela Ramadan. Muslimer i Sverige kan ha det svårt att fira denna högtid i lika stor utsträckning då skolan och arbetet inte kan ta hänsyn till traditionerna kring Ramadan. Högtiden avslutas med en fest, id al-fitr, där man firar att fastan är över (Stenberg 1999). Den femte pelaren är *vallfärden*. En troende muslim ska, om denne är frisk och har ekonomiska möjligheter, göra en pilgrimsfärd till Mekka, minst en gång i sitt liv. Efter genomförd vallfärd får man dubbel belöning för sina goda gärningar, men också dubbel bestraffning för sina synder (Roald 2005).

2.3 Relationen mellan föräldrar och barn

I följande avsnitt kommer barnuppfostran att beskrivas. Även problematiken kring att en del utrikes födda föräldrar förlorar sin auktoritet när de kommer till Sverige kommer behandlas.

2.3.1 Barnuppfostran bland arabiska muslimer

Olsson (2002) beskriver hur barnuppfostran går till hos många arabiska muslimer. Det finns en tydlig skillnad mellan pojkars och flickors uppfostran. Pojkarna fostras till att bli män som ska försvara och försörja familjen. De måste i tidig ålder lära sig bli starka och självsäkra. Vanligtvis sköter männen pojkarnas fostran. En pojke som är bra på att försvara sig och ta för sig, får beröm av sin pappa och andra äldre manliga förebilder. Pojkarna måste även tränas i kontakten med det övriga samhället, som att föra familjens talan i till exempel skola och sjukvård. Uppgifter utanför hemmet, så som ärenden på posten och i affären, får pojkarna sköta.

Flickorna fostras till att sköta hushållssysslor. Kvinnorna i hemmet lär flickorna att ta hand om småsyskonen, laga mat, diska, tvätta och städa. De får lära sig att ta beslut som rör livet i familjen och hemmet. I den arabiska familjen har kvinnan stor makt. Hon måste lära sig att sköta familjens ekonomi, då kvinnan i familjen har hand om pengarna som mannen tjänar (Olsson 2002). Enligt Stenberg (1999) får en arabisk flicka i Sverige en något självständigare roll. Till exempel kan hon få föra mammans talan och agera tolk vid ett sjukhusbesök, hon kan även få utföra ärenden utanför hemmet.

Det finns skillnader mellan svenskt och arabiskt synsätt på barn och barnuppfostran. Enligt Daun (1998) fostras barnen i Sverige till att bli självständiga och oberoende individer som kan stå på egna ben. De får tidigt lära sig att ta eget ansvar. De svenska barnen fostras även till att bli kritiska och ifrågasättande individer, menar Herlitz (1991). Barnen lämnas i tidig ålder till bland annat förskolor. Även om förskolorna ger barnen social träning har det visat sig att flera svenska barn lider av separationsångest. Denna ångest visar sig i form av till exempel mörkrädsla. (Daun 1998).

2.3.2 Överföring av tro

I överförandet av den islamiska tron till nästa generation spelar familjen och skolan en stor roll. Utöver dessa två har gudstjänsten och aktiviteter som anordnas av den islamska

församlingen stor betydelse. Genom det dagliga umgänget med andra troende sker en överföring av attityder och normer till barnen som är viktiga för deras utveckling till troende muslimer. Muslimska föräldrar i Sverige kan ha svårare för att överföra den islamska tron till sina barn då barnen slits mellan denna och det svenska sekulära levnadssättet.

2.3.3 Föräldrars auktoritet

Föräldrarnas auktoritet är inte alltid lika självklar som den var i hemlandet. En anledning till att föräldrarnas auktoritet försvagas kan vara språksvårigheter. I vissa familjer kan barnen mer svenska än föräldrarna och får agera tolk åt dem i olika situationer, i såväl mötet med skolan som i kontakter med andra myndigheter (Samuelsson 1999b). En annan anledning till föräldrars försvagade auktoritet kan, enligt Roald (2005), bero på olikheter i synen på barnuppfostran. De kan ha svårt att ”övergå från ett auktoritärt förhållningssätt till mer subtila former av auktoritet” (a.a. sid. 296). Många muslimska föräldrar är, på grund av myndigheters makt och insyn, rädda för att tillrättavisa sina barn. Oron att förlora vårdnaden om barnen är stor. Auktoriteten försvagas då ytterligare och kan leda till att barnen får makt över sina föräldrar (a.a.).

2.4 Barnets identitet

Hultinger och Wallentin (1996) beskriver, i sin studie, lärare som delar med sig av sina erfarenheter om hur det är att arbeta i den mångkulturella skolan. En av lärarna tar upp problematiken kring elevernas identitet. Elever med invandrarbakgrund kan ha svårt att finna sin identitet i det nya samhälle de möter. De slits mellan olika kulturer, normer och krav. Det kan vara svårt att leva upp till kraven som finns i det nya samhället, och samtidigt leva upp till de krav som föräldrarna ställer på dem. Normerna för beteende, som de möter i skolan kanske inte alls stämmer överens med de normer som gäller hemma (a.a.). Det har dock visat sig att det inte behöver vara något problem att leva i två olika kulturer med tanke på identitetsutvecklingen. I en studie med pakistanska barn i Norge, framkom det att dessa barn inte kände sig, som att de befann sig mellan två olika kulturer. Istället har de skapat sig en sammansatt, men samtidigt integrerad identitet. Detta gjorde det möjligt för barnen att växla mellan de olika kulturerna beroende på situationen (Roald 2005). Skolkommittén (1996) menar att det är viktigt att bekräfta elevernas kulturella identitet och få dem att se det positiva med att tillhöra flera kulturer. Genom att diskutera rötter och traditioner med andra, kan de bli säkrare och tryggare i sin kulturella identitet, och därmed få lättare att ta till sig svensk kultur.

2.5 Skolan

En del utrikes födda föräldrar upplever, att skolan skapar osjälvständiga och lata barn, att skolan är för slapp och inte så auktoritär som den kan vara. Barnen blir osjälvständiga på grund av att lärarna tillbringar mycket tid med dem, istället för att låta dem arbeta självständigt. Den svenska skolan vill låta eleverna testa sig fram och samtala om kunskap utifrån sina erfarenheter, för att de på bästa sätt ska kunna ta till sig ny kunskap. I Mellanöstern dominerar hård disciplin, utantillinläring och tyst arbete är vanligt förekommande. Detta går emot den pedagogik som förespråkas i den svenska skolan. Vidare är majoriteten av lärarna i den svenska grundskolan kvinnor, vilket kan bli ett problem då utrikes födda föräldrar med ursprung i länder med ett auktoritärt skolsystem helst ser att läraren är man och auktoritär (Stenberg 1999). Samuelsson (1999b) menar att dessa föräldrar ställer sig kritiska till att se en lärare som en resurs istället för en vägledande auktoritet. De ställer sig även frågande till svenska skolans mål att fostra eleverna till kritiskt tänkande individer och har svårt att acceptera hur svenska lärare hanterar ordningen i klassrummet.

Enligt Skolkommittén (1996) belyser lärare problematiken kring läroböckerna. Lärobokstexterna kan vara formulerade på ett sätt som är främmande för elever med språksvårigheter. En elev med goda matematikkunskaper riskerar att misslyckas på grund av en alltför lång och svår text som kräver ett utvecklat ordförråd. Texterna i till exempel matematik, svenska, samhällskunskap och engelska, utgår ofta från ett svenskt eller västerländskt perspektiv. Lärarna menar, att om man aldrig har metat och därmed inte vet vad flöte och krok är, kan det vara svårt att förhålla sig till uppgiften och förstå den. Eleverna kan även ha svårt att identifiera sig med svensk skönlitteratur. Det saknas ofta böcker med ett enkelt språk, men med intressant innehåll för de äldre eleverna. De får läsa böcker för yngre barn, där svenskan är på en lagom nivå, vilket kan leda till att eleverna tappar läsintresset och går miste om den viktiga språkutveckling, som skönlitterära böcker ger (a.a.). Ett annat problem som Skolverkets granskning har visat, är att läroböckerna i historia och samhällskunskap ofta visar en negativ bild av muslimer och islam. Det är ofta de militanta islamisterna som porträtteras och de flesta muslimer känner inte igen sig i hur de beskrivs i dessa böcker. Detta kan påverka bilden av islam och skapa främlingsfientlighet (Skolverket 2006).

2.6 Undervisning

Otterbeck (Svanberg & Westerlund 1999) berättar att vissa lärare ser den kulturella mångfalden som en resurs och tillgång i skolan och undervisningen. Genom att ta tillvara elevernas olikheter i form av religion, levnadssätt och erfarenhet kan man engagera och intressera eleverna för vardagsnära frågor och på så sätt skapa större tolerans (a.a.). Vi anser, i likhet med dessa lärare, att man bör ta tillvara elevers olika erfarenheter och använda dem i undervisningen. Att eleverna själva får berätta om sina erfarenheter kan öka förståelsen hos klasskamraterna och stärka eleverna i deras identitet som ”svenska muslimer”.

2.6.1 Religion

År 1996 tog riksdagen bort rätten till befrielse från religionsundervisningen, då denna i skolan är sekulär, det vill säga man lär sig om de olika religionerna för att öka kunskapen och förståelsen för andra människor (Otterbeck 2000). Många muslimska föräldrar var och är oroliga för att den svenska skolan ska tvinga på deras barn den kristna tron (Stenberg 1999). Tidigare hände det att elever fick lämna lektionen under religionsundervisningen för att till exempel möta upp med en religiöst lärd muslim som använde tiden till att undervisa om islam och koranen. Till skillnad från Stenberg menar Samuelsson (1999a) inte att muslimer skulle vara rädda för religionspåtryckningar från skolan. Han menar istället att muslimer har svårt att acceptera vårt sekulariserade samhälle där religionsundervisningen, såväl som annan undervisning, i skolan är icke-konfessionell. De har lättare att förstå en person som är kristen än en person som säger sig vara ateist.

2.6.2 Samlevnadsundervisning

Samlevnadsundervisningen kan av vissa muslimer upplevas som stötande och onödig. Samlevnadsundervisningen anses i vissa fall uppmuntra eleverna till att ha sexuella relationer innan giftermål. Problemet handlar inte om *vad* eleverna får lära sig i samlevnadsundervisningen, utan *hur* undervisningen går till, som till exempel fotografier, filmer och könsblandade klasser. Flera svenska lärare anser att flickor och pojkar ska ha samlevnadsundervisning gemensamt för att avdramatisera sexualiteten (Otterbeck 2000). Enligt Samuelsson (1999a) är gemensam samlevnadsundervisning inte uppskattad bland troende muslimska föräldrar. Varför framgår inte. En del troende muslimer anser inte att bilden av sex och samlevnad i Sverige överensstämmer med de värderingar islam står för (a.a.). Inom vissa muslimska familjer anser man, som sagt, att undervisning i sex och

samlevnad är onödigt eftersom frågor kring detta ämne är något flickor kan få lära sig om inför giftermålet, genom äldre släktingar (Stenberg 1999). Även Samuelsson (1999a) menar att många muslimer inte anser att sexualundervisning hör hemma i skolan, utan i hemmet.

Än en gång anser vi, i enighet med Otterbeck (2000), att tydlig kommunikation kan vara sättet att nå föräldrarna. Ett alternativ är att informera föräldrarna om vad som kommer att tas upp under samlevnadsundervisningen. Att ge föräldrarna för mycket insyn kan dock leda till att föräldrarna istället väljer att hålla sina barn borta de dagar då samlevnadsundervisningen pågår. Ibland kan det vara lättare att i efterhand berätta vad undervisningen har gått ut på. Det kan vara en problematisk situation då vissa föräldrar uppfattar det som att skolan går bakom ryggen på dem. Det som passar den ena familjen behöver inte passa den andra.

2.6.3 Idrott

Islam förespråkar fysisk aktivitet och betonar vikten av motion och god hälsa. Renlighet och god hygien är också viktigt inom Islam. Detta stämmer bra överens med det svenska synsättet på hälsa, motion och hygien. I svensk grundskola ingår idrott som en obligatorisk del av undervisningen. I den mångkulturella skolan kan det ändå ibland uppstå konflikter på grund av föräldrarnas ovilja att deras barn, framförallt döttrar, ska delta i idrottsundervisningen. Denna ovilja kan ha flera orsaker, till exempel att de inte vill att deras barn ska duscha tillsammans med andra barn. Även barnen själva kan uttrycka oro över idrottssituationen. Både att se nakna kroppar och visa sin egen, anses vara osunt för barn som ingår i troende muslimska familjer. Detta går emot svenskarnas syn på nakenhet, då gemensamma duschutrymmen och omklädningsrum har sedan länge varit standard i svenska skolor och simhallar. En annan orsak till troende muslimska föräldrars och barns ovilja kan vara den könsblandade undervisningen. Att pojkar och flickor har idrott tillsammans anses vara oanständigt, eftersom pojkarna då tvingas se flickor i åtsittande och utmanande kläder. I Sverige anses det inte konstigt att flickor och pojkar har gemensam idrott. Lärare kan tillsammans med elever och föräldrar komma fram till lösningar som lössittande kläder, duschdraperi, könsseparerade lektioner och att placera idrottslektionen sist på dagen så det finns möjlighet att duscha hemma efteråt (Otterbeck 2000).

Enligt kursplanen i idrott & hälsa (Utbildningsdepartementet 2000) ska eleven i slutet av det femte skolåret ha god vattenvana, vara trygg i vatten, kunna simma 200 meter, varav 50 meter på rygg samt hantera nödsituationer vid vatten. Även här kan det bli problematiskt för troende

muslimer eftersom personer endast klädda i badkläder avslöjar stora delar av kroppen. Samuelsson (1999a) menar att regeln vad gäller att täcka sina kroppar grundar sig i den förbjudna frestelsen. Endast en gift man och kvinna får visa sig nakna eller lättklädda inför varandra. Denna uppfattning har stöd i Koranen där det står att man inte får ”visa sina behag undantagandes vad som alltid är synligt därav” (a.a., sid. 104). Med det synliga menas ansikte och händer. Otterbeck (2000) menar att man som lärare bör förklara för föräldrarna hur svenska samhället ser på idrottens betydelse och även syftet med simningen. Även här kan kompromisser föreslås såsom könsseparerad simning samt täckande kläder. Om man inte kan komma fram till en lösning på problemet så är det ändå bäst att befria eleven från simningen (a.a.). Vi frågar oss om den sistnämnda lösningen är den bästa för eleven. Som lärare är vår främsta uppgift att se till så att eleverna uppfyller målen i kursplanen. Detta blir inte möjligt om eleven befrias från viktiga moment i skolan.

2.7 Mat

Det finns matregler i Koranen som troende muslimer följer. Det som oftast anses vara förbjuden föda är bland annat:

- Blodmat
- Griskött
- Sådant kött varöver någon annans namn än Guds har åkallats, eller på andra sätt felslaktat kött

(Otterbeck, 2000, sid. 50)

Otterbeck (2000) delar in muslimerna i tre kategorier; de som inte bryr sig om matföreskrifter, de som inte vill äta blodmat eller svinkött och de som enbart äter kött som blivit slaktat på islamskt vis, halal-slakt (a.a.). Att äta halal-slaktat kött innebär att äta den rätta födan, den som Gud tillåtit. Om djuret har slaktats på ett felaktigt sätt enligt islam är köttet haram, något som Gud förbjudit (Samuelsson 1999b). Halal-slakt innebär att djurets halspulsåder skärs av så att allt blod rinner ur djuret kropp, så kallad skäktning. Djuret ska inte bedövas innan skäktningen. Detta strider mot svensk djurskyddslag då det inte är tillåtet att slakta ett djur utan bedövning i Sverige. Som en kompromiss har svenska myndigheter tagit fram en alternativ lösning till halal-slakt. En del slakterier genomför en halal-slakt som är godkänd enligt svenska djurskyddsföreskrifter. Djuret bedövas och före slaktögonblicket vänds det mot

Mekka och en bön läses. Denna form av halal-slakt har även blivit godkänd av en del islamiska organisationer (Samuelsson 1999a).

För elever som endast vill undvika griskött erbjuder skolorna annat kött de dagar griskött serveras. För de som inte accepterar annat än halal-slaktat kött, serveras vegetarisk kost. I vissa fall kan troende muslimska föräldrar känna sig oroliga över att barnen inte får den kost de önskar. Det krävs att skolpersonalen är mycket tydliga och förklarar rutinerna kring matsserveringen i skolan (Otterbeck 2000). Vi anser, i likhet med Otterbeck, att kommunikation är en viktig faktor för ett gott samarbete mellan skola och föräldrar. Föräldrarna ska känna sig trygga med att lämna sina barn i den svenska skolan. Det kan vara en god idé att bjuda in föräldrarna på ett besök där de kan delta i skolans verksamhet, och då även i matsalen.

2.8 Klädsel

Inom islam bär många troende kvinnor huvudduk/slöja (*al-hijab*). Att kvinnorna bär huvudduk kan bero på att kvinnorna vill visa vördnad och respekt för sin Gud. Att inte bära huvudduk kan, enligt islamsk tro, leda till att Gud straffar en. Det finns dock kvinnor som istället bär huvudduk för att de känner en stor press, från sin omgivning, att klä sig anständigt (Otterbeck 2000).

Debatten om huvudduken som vissa muslimska invandrarflickor och kvinnor bär har pågått under en längre tid. I Frankrike framhäver man den franska statens religionsneutralitet och man vill att skolan som offentlig institution ska spegla denna uppfattning (Roth 1998). År 2004 blev det, i Frankrikes skolor, förbjudet att bära religiösa symboler i skolan, och då även al-hijab. Enligt Otterbeck (2000) har det inte gått så långt i Sverige, men somliga ser huvudduken som en symbol för det kvinnoförtryck som anses finnas inom islam. Vidare poängterar Otterbeck att det inte är själva huvudduken som utgör ett förtryck, utan den symboliserar en kvinnoosyn som det svenska samhället inte stödjer.

I skolan behöver man inte se huvudduken som något problem så länge ansiktet visas. Det finns dock lärare som reagerar negativt när deras elever bär huvudduk. De upplever flickorna som förtryckta, vilket inte stämmer överens med den läroplan de arbetar efter (Otterbeck 2000). Enligt *läroplanen för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och*

fritidshemmet Lpo94 (Skolverket 2006, sid. 8) ska skolan sträva efter ”att varje elev tar avstånd från att människor utsätts för förtryck och kränkande behandling”. Otterbeck poängterar att det finns olika sätt att uppfatta klädseln på. Som lärare, anser vi, att det nog är bäst att acceptera flickornas huvudduk och istället fokusera på mer väsentliga saker, så som trivsel och självkänsla. Upplever man att en flicka känner sig förtryckt inom familjen på grund av sin könstillhörighet bör detta diskuteras med föräldrarna och flickan. Enligt *Läroplanen för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet Lpo94* (Skolverket 2006) är det viktigt att lyfta fram flickor och pojkars lika värde och att bemöta och bedöma dem på likvärdiga villkor. Att försöka få flickan att ta av sig huvudduken blir dock inte en lösning på detta förtryck (Otterbeck 2000).

2.9 Traditioner

I Sverige firas det till exempel jul och påsk, men också midsommarafton och valborgsmässoafton. Dessa högtider uppmärksammas i skolan i form av pysseldagar, sånger och uppträdanden. Det kan vara svårt för muslimer att skilja kristna traditioner från mer folkliga traditioner. En del troende muslimska föräldrar vill inte att deras barn ska delta i firandet av kristna traditioner då detta kan uppfattas som att skolan påtvingar eleven den kristna tron (Otterbeck 2000).

Det kan vara svårt att som lärare handskas med problematiken kring svenska traditioner. Liknande problem kan lärare uppleva i samband med skolavslutningar. En debatt handlar om huruvida ceremonin ska hållas i kyrkan och ledas av en präst. Anledningen till att diskussionen har uppstått är att skolan inte vill att elever med annan tro ska uppleva utanförskap (Roth 1998). ”Att tvinga muslimer att delta i direkt kristna gudstjänsthandlingar strider mot religionsfrihetens grundprincip” (Otterbeck, 2000, sid. 74) Under senare delen av 1990-talet och 2000-talet har en del skolor valt att fira skolavslutningen på en mer neutral plats utan präst. Ouis och Roald (2003) har mött flera muslimska föräldrar som inte vill att deras barn ska vara med på skolavslutningen i kyrkan. En av anledningarna är att de av respekt för den kristna religionen inte vill ingå i deras gudstjänst. En annan anledning, menar författarna, kan vara att många muslimska barn är vana vid enkla källarmoskéer, medan svenska kyrkan är ett vackert och mäktigt heligt rum. Föräldrarna är då rädda för att islam framstår på ett negativt sätt (a.a.).

Kritiker menar att vi, i vårt mångkulturella samhälle, bör lyfta fram olika religiösa inslag istället för att åsidosätta dem. Att inte uppmärksamma svenska högtider leder till stora protester från många håll. Att befria eleverna från pysseldagar och undervisning går emot skolans målsättning (Otterbeck 2000). Roth (1998) menar att människor från religiösa minoriteter känner sig mer utanför i ett samhälle som inte tar sina traditioner på allvar. Enligt *Läroplanen för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet Lpo94* (Skolverket, 2006, sid.10) ”har skolan ansvar för att varje elev efter genomgången grundskola har en förtrogenhet med centrala delar av vårt svenska och nordiska och västerländska kulturarv”. Här kan man, enligt oss, tydligt se problematiken kring att fira och ta vara på traditioner. En del anser att firandet av kristna högtider är konfessionellt, medan andra menar att vi bör ta vara på våra traditioner och vårt kulturarv i skolan. Vi anser att vi bör ta tillvara varandras traditioner och högtider för att skapa gemenskap och förståelse för varandra. Detta ser vi som en möjlighet i det mångkulturella klassrummet, där man kan lära av varandra.

2.10 Slutsats

Sverige har under de senaste decennierna blivit ett mångkulturellt land, och även skolan påverkas av invandring och segregering. Det skrivs och debatteras mycket om situationen på invandrartäta skolor. Problemen är i centrum och det är sällan möjligheterna med den mångkulturella skolan som belyses i litteraturen. Bland kulturella och religiösa minoriteter riktas mycket fokus på den troende delen av den muslimska befolkningen. I skolan blir kulturskillnaderna tydliga och skolpersonal ställs inför svårigheten att tillgodose elevernas behov och rättigheter och samtidigt visa hänsyn och respekt för föräldrarna och deras religion. Religionen är en del av många troende muslimers vardag och deras levnadssätt skiljer sig markant från det svenska sekulariserade samhället, där religion inte längre har en lika viktig roll. Skolan kan vara en spännande plats för religions- och kulturmöten, som skapar möjligheter till lärande för både skolpersonal och elever.

2.11 Problemprecisering

I litteraturen ligger fokus främst på hindren man som lärare kan stöta på i mötet med muslimska barn och deras föräldrar. Få möjligheter med den mångkulturella skolan framställs i litteraturen. Troende muslimska föräldrar beskrivs till viss del som negativa till den svenska skolan och lärarnas undervisning. De kan vara ovilliga att anpassa sina barn till ett liv i

Sverige. Med hjälp av intervjuer av fem grundskolelärare och en förskolelärare vill vi finna svar på följande frågor:

- Hur upplever grundskollärare mötet med troende muslimska barn och deras föräldrar i den svenska skolan?
- Hur upplever grundskollärare troende muslimska barns och deras föräldrars inställning till den svenska skolan?

3. Empiri

För att undersöka lärares erfarenheter av arbetet med troende muslimska elever i den svenska konfessionsfria skolan samt mötet med deras föräldrar använde vi oss av intervjuer. Intervju är en lämplig metod att använda när man ska samla utförlig information av ett mindre antal människor. Personliga intervjuer är bra att använda sig av då synpunkterna, erfarenheterna och uppfattningarna kommer från en och samma person. Trots att intervjuer kan vara tidskrävande så är informationen djupgående och det finns möjlighet att följa upp frågor på ett annat sätt än till exempel med enkäter (Denscombe 2000).

Vi använde oss av semistrukturerade intervjuer eftersom vi ville ge den intervjuade utrymme att ta upp ämnen som inte fanns med i vårt intervjuschema. Som intervjuare kan man vid en semistrukturerad intervju vara mer flexibel och i högre grad få fram och bygga vidare på respondentens synpunkter och tankar (Denscombe 2000).

Med oss på intervjun hade vi en bandspelare för att kunna dokumentera vad den intervjuade sa. Samtidigt förde vi fältanteckningar som stöd för minnet. Tack vare bandinspelning fick vi en fullständig dokumentation av våra intervjuer. Det negativa med ljudupptagning menar Denscombe (2000) är att man inte kan fånga respondentens kroppsspråk, blickar och gester. Det är därför av stor vikt att man för fältanteckningar samtidigt. Därefter transkriberade vi intervjuerna så ordagrant som möjligt. Vi sorterade sedan in intervjusvaren under olika rubriker och försökte finna likheter och olikheter i respondenternas svar. Denna sortering lade grunden för vår analys.

När vi intervjuade lärarna tänkte vi på att vara uppmärksamma och inte tappa fokus på respondenten. Man behöver inte vara rädd för tystnad under intervjun och därför inte heller för snabbt övergå till nästa fråga. Tystnaden kan leda till att respondenten utvecklar sina svar ytterligare. Dock behövdes följdfrågor för att följa upp de svar som respondenterna gav. Genom att följa upp kommentarer från respondenten kan man få ytterligare förklaringar och möjlighet att fördjupa sig i svaren (Denscombe 2000).

3.1 Tillförlitlighet

Vi har intervjuat lärare från sex olika skolor där invandrarsituationen är varierad. Vissa skolor har endast ett fåtal troende muslimska elever, medan på andra skolor är majoriteten av

eleverna troende muslimer. Trots detta kan denna undersökning inte representera skolorna och lärarna i hela Sverige, eller ens i Malmö. Då vi enbart intervjuat lärare, och inte föräldrar och deras barn, kan vi endast utgå från hur lärarna uttalade sig om att de upplever situationen.

3.2 Etiska överväganden

I vår undersökning har vetenskapsrådets forskningsetiska principer inom ämnesområdet humaniora och samhällsvetenskap legat till grund. Dessa principer är informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet. Informationskravet innebär att deltagarna informeras om syftet med intervjun. Respondenterna ska upplysas om att deltagandet är frivilligt och att man har rätt att avbryta intervjun när man vill. Samtyckeskravet innebär att man som intervjuare måste ha respondentens samtycke för att kunna genomföra intervjun. Respondenterna kontaktades via telefon där vi berättade om undersökningens syfte och intervjuens upplägg. Konfidentialitetskravet innebär att alla som deltar i en intervju ska ha möjlighet att vara anonyma. Resultatet ska redovisas på ett sätt som förhindrar att respondenten kan identifieras. Vi meddelade respondenterna att de skulle vara anonyma i rapporten och endast stadsdelen, inte skolans namn, skulle redovisas. Det finns dock ett undantag bland skolorna som presenteras i uppsatsen då det endast finns en introduktionsskola i Malmö. Dit kommer alla nyanlända invandrabarn innan de placeras ut i skolor i anknytning till stadsdelen där de bor. Vi fick respondentens tillåtelse att presentera verksamheten trots att det omöjliggjorde skolans konfidentialitet. Nyttjandekravet innebär att insamlade uppgifter endast får användas i forskningsändamål och inte i icke-vetenskapliga syften (Vetenskapsrådet 2002).

Vetenskapsrådet rekommenderar att ge intervjudeltagare möjlighet att ta del av forskningsresultatet. Alla respondenter har blivit erbjudna att ta del av det färdiga resultatet. Via e-post kommer intervjudeltagarna få en färdig kopia av vår uppsats.

3.3 Urval

Vi kontaktade rektorer på många av Malmös kommunala grundskolor med en förfrågan om att få intervju en lärare på skolan. Flertalet skolor hade hög invandratäthet och på endast två skolor var majoriteten av eleverna svenska. Rektorerna lovade att återkomma med svar, men endast två av skolorna ringde åter. Eftersom vi behövde fler än två respondenter fick vi frågå vår första tanke om att flera olika stadsdelar skulle finnas representerade i uppsatsen. Istället

följde vi upp de kontakter vi hade sedan tidigare. Ingen av respondenterna arbetar dock på samma skola trots att vissa är verksamma i samma stadsdel. Här följer en presentation av de intervjuade lärarna. De lärare som intervjuats är skyddade konfidentiellt sett i denna uppsats. Endast stadsdelen där de är eller har varit verksamma kommer att presenteras. Namnen på lärarna är fingerade.

Maria arbetar i en introduktionsskola i stadsdelen Fosie i Malmö. Hit kommer barn och ungdomar som nyligen anlänt till Sverige. Detta är deras första kontakt med den svenska skolan. Marias avdelning har hand om skolår 7-9 och eleverna som går där kommer att vara där i cirka ett år. Skolan har möjlighet att påverka hur länge eleverna får gå i introduktionsskolan. Skolan kan både förkorta och förlänga vistelsen beroende på hur långt eleverna kommit i sin sociala och språkliga utveckling. Maria har en grupp med 12 elever som nyligen anlänt till Sverige och eleverna saknar grundläggande kunskaper i svenska. Då denna verksamhet skiljer sig markant från svenska grundskolan omformulerades vissa intervjufrågor och anpassades efter den specifika skolan. Under delar av intervjun deltar även skolans studiehandledare som berättar om sina erfarenheter av den mångkulturella skolan. Hans främsta uppgift i skolan är att vara modersmållärare och hjälpa eleverna med de problem som eleverna stöter på i undervisningen som hålls på svenska.

Monika har varit lärare sedan i mitten av 1970-talet och har arbetat på flera skolor i Malmö. Hon har nyligen lämnat en skola i Hyllie stadsdel där hon arbetade i grundskolans tidigare åldrar. Hennes klass bestod av 20 elever, endast en elev levde i en familj där båda föräldrarna var svenska. Två elever levde i familjer där en av föräldrarna var svensk, medan resten av klassen var invandrare där majoriteten var personer med muslimsk bakgrund. Vi vill poängtera att Monika inte längre är verksam i den skolan och därmed skrivs hennes intervjusvar i imperfekt.

Karin har arbetat som lärare i cirka 12 år. Just nu arbetar hon i en årskurs 5 på en mindre skola i Trelleborg. Skolan har årskurserna F-5. I Karins klass finns det 24 elever, majoriteten av eleverna är svenska, men några elever har föräldrar med annan etnisk bakgrund. Tre av eleverna har muslimsk bakgrund och är födda i Sverige.

Camilla har varit lärare i 10 år, och har under dessa år arbetat på en mångkulturell skola i stadsdelen Fosie i Malmö. Skolan är en F-9 skola med cirka 700 elever. Skolan har musikprofil från årskurs 4, vilket gör att elever från hela Malmö söker sig till skolan. Camilla

arbetar i årskurs 5. Tre lärare och en fritidspedagog delar ansvaret för 65 elever. Av de 65 eleverna har 2 elever svenskt ursprung. Många av skolans elever är ursprungligen från Bosnien.

Johanna har varit lärare i 10 år och har under dessa år arbetat på två mångkulturella skolor i stadsdelen Fosie. Johanna har främst arbetat som klasslärare och följt elever från skolår 1-5. På den ena skolan hade majoriteten av eleverna muslimsk bakgrund. Vi vill poängtera att Johanna inte längre är verksam på denna skola, därmed skrivs hennes intervjusvar i imperfekt.

Tove arbetar sedan ett halvår tillbaka i en förskoleklass i stadsdelen Hyllie i Malmö. Klassen består av 20 barn, varav majoriteten är svenska och ett fåtal pojkar med muslimsk bakgrund. Tidigare arbetade Tove i en förskola i Fosie stadsdel. Sin praktik gjorde hon på en förskola i stadsdelen Rosengård.

4. Resultat

I följande del redovisas resultaten av intervjuerna. Intervjuerna är uppdelade i ett antal olika kategorier för att läsaren lätt ska kunna följa de olika lärarnas svar. Sist i detta kapitel analyseras resultaten.

4.1 Förhållningssätt till skolan

Maria upplever att både föräldrar och elever är positiva till den svenska skolan. Föräldrarna vill att deras barn ska gå i skolan och visar stort förtroende för lärarna. Däremot finns det föräldrar som "lämpar av" sina barn på skolan och förväntar sig att personalen sköter allt kring skolan. De är inte vana vid att vara involverade i sina barns skolgång. Maria menar dock att föräldrarna alltid kommer när skolan kallar till möte. Föräldrarna är mer angelägna att komma på samtal där de får träffa läraren enskilt och diskutera hur det går för deras barn i skolan. Föräldramöten är inte lika populära eftersom det då behandlas mer allmän information som berör alla elever, och inte bara en enskild individ. För att göra föräldrarna mer delaktiga anordnades en "familjekväll" på skolan där föräldrarna skulle ta med sig mat från sitt hemland. Det blev en mycket lyckad kväll som uppskattades av alla.

Monika upplevde föräldrarna som positiva till den svenska skolan. De flesta tog skolan på stort allvar och önskade att barnen fick en bättre framtid än vad de fick. Enligt Monika intresserar sig föräldrarna för sitt barns skolgång. De kommer gärna till utvecklingssamtal där fokus ligger på deras barn. Hon upplevde dock att det var svårt att få föräldrarna att delta i föräldramöten. Hon menar att de inte förstod meningen med föräldramöten där allmän information behandlades. De föräldrar med muslimsk bakgrund har en annan syn på skolan och menar att lärarna sköter barnen när de är i skolan, och föräldrarna sköter barnen när de är i hemmet. Hon upplevde, som 50-årig kvinna, att hon hade pondus och hade aldrig några problem att få föräldrarnas förtroende och respekt.

Camilla upplever att föräldrarna är positiva till skolan men att det krävs en god och tydlig kommunikation med dem. Hon är noggrann med att informera föräldrarna om vad man gör i skolan och vikten av att eleverna har inflytande i verksamheten. Det är den typen av samhällsmedborgare som Sverige vill ha. I mötet med föräldrar tänker hon på vad hon har på sig och hur hon har sitt hår i hopp om att skapa ett förtroende hos dem. Om hon inte har föräldrarnas förtroende skapas en barriär och arbetet med eleverna riskerar att försämrast.

Camilla ser dock en skillnad i hur muslimska föräldrar hanterar information om att deras barn är i behov av psykologutredning och/eller särskilt stöd. Många föräldrar, svenska som utländska, blir ledsna och flera känner skuld känslor av ett sådant besked. Många muslimer upplever dessutom en skam och skäms inför släkten om skolan vill påbörja en utredning. Detta kan leda till att en psykologutredning uteblir, eftersom föräldrarna har sista ordet i denna fråga.

Johanna menar att både föräldrar och barn ställde sig positiva till skolan. Det fanns en stor drivkraft hos föräldrarna och de ville att deras barn skulle få en bra utbildning och lyckas i livet. Föräldrarna beskrev ofta sin egen skolgång för Johanna och påtalade kontrasterna. I deras hemland var ofta läraren mer auktoritär och studiedisciplinen hårdare. Även om föräldrarna ansåg att den svenska skolan var bra så önskade de ibland att deras barn fick mer läxor. De hade förtroende för både läraren och skolan. Johanna anser inte att hon hade problem med auktoriteten, varken hos föräldrarna eller hos deras barn. Föräldrarna kom alltid då de kallades till utvecklingssamtal och var angelägna om att prata om sina barns skolgång. Uppslutningen var dock betydligt sämre de gånger då skolan bjöd in till föräldramöte eller öppet hus. Johanna tror att detta kan bero på att den allmänna informationen inte anses lika viktig. Det kan även bero på språkförbistringar, det sociala mötet är svårt att följa med i då man själv har bristande språkkunskaper. Johanna vill dock poängtera att även en del svenska föräldrar saknar intresse för föräldramöten. Under föräldramötena lyfte hon fram viktiga ämnen så som Sveriges regler om tillrättavisning av barn. Hon menar att det bör göras på ett varsamt sätt och i allmänna ordalag så att inte relationen till föräldrarna skadas och kanske förstörs. Johanna menar att halva jobbet är gjort om skola och föräldrar arbetar mot samma mål. Inom skolans upptagningsområde var arbetslösheten hög och flera föräldrar saknade utbildning. Johanna försökte dock alltid lyfta fram det positiva med barnens föräldrar i hopp om att barnen inte skulle tappa respekten för dem.

Tove har mött både arbetande och arbetslösa föräldrar. Hon upplever att föräldrarna är positiva till den svenska skolan och förskolan. De har förtroende och respekt för personalen och verksamheten. Hon tror att lärarens ålder och yrkeserfarenhet kan ha betydelse och underlätta i mötet med föräldrarna. Tove menar att föräldrarna i regel är mycket tacksamma för vad lärarna gör för deras barn. De är emellertid sällan intresserade av att engagera sig i skolan utan litar på lärarna. Dock är föräldrarna intresserade av att veta hur deras barn sköter sig i skolan och vill få information direkt.

4.2 Traditioner och högtider

Vad gäller traditioner berättar Maria att de följer kalendern. De pratar om olika högtider, dels behandlas de svenska och kristna, dels högtider från andra länder och kulturer. Att delta i julpyssel upplevs inte som konstigt av barn och föräldrar med muslimsk bakgrund.

Skolan där Monika var verksam har sedan många år tillbaka en tradition att besöka kyrkan för en adventsgudstjänst. Det var aldrig några klagomål från varken elever eller föräldrar. Monika minns en diskussion mellan två pojkar som var på väg till kyrkan:

- Ska du sjunga med?
- Jag vet inte, ska du?
- Jag vet inte. Pappa sa att jag fick sjunga med om jag ville.

Skolan uppmärksammade endast svenska och kristna traditioner. Fastemånaden upplevdes som besvärlig av lärarna då eleverna blev trötta och hungriga i skolan och hade svårt för att koncentrera sig under lektionerna. Under de stora högtiderna, så som jul och Lucia, bjöd Monika in alla föräldrar att titta på elevernas luciåtåg och delta i julpyssel. Detta var mycket uppskattat hos föräldrarna och det kändes mer värdefullt än att hålla ett föräldramöte för fyra föräldrar. Monika menar att hemspråkläraren i arabiska var till stor hjälp då han kunde förklara hur den svenska skolan och den svenska kulturen fungerar.

På skolan där Karin arbetar uppmärksammas endast svenska och kristna traditioner. På första advent går hela skolan till kyrkan och Karin hör varken klagomål eller protester från de elever och föräldrar med annan tro. Under ramadan fastar pojkarna med muslimsk bakgrund i hennes klass, men tillsammans med pojkarnas pappa har man beslutat att de ska äta de dagar då idrott står på schemat.

Camilla berättar att jul- och sommaravslutning firas i skolans matsal eller på skolgården. Då hissas svenska flaggan och traditionella sånger sjungs. Några gånger per år bjuder en närliggande kyrka in eleverna till berättelsestunder och upplevelsevandringar. Under dessa tillfällen behandlas ett stycke ur bibeln och görs begripligt för barn. Dessa besök är mycket populära bland eleverna. Inte heller föräldrarna protesterar då Camilla meddelar att de ska på utflykt till kyrkan. Hon tror att det beror lite på hur man lägger fram informationen till föräldrarna och eleverna. Själv väljer hon att avdramatisera besöket och betona

sagoberättandet. I samtalet kring högtider jämförs olika religioners traditioner och högtidsdagar. Detta för att skapa förståelse för olikheter i klassen.

Johanna menar att man uppmärksammade svenska traditioner. Alla elever var delaktiga och hon hörde aldrig protester från varken elever eller föräldrar. Traditioner från andra religioner, som till exempel Ramadan nämndes. Vid något tillfälle kom även föräldrar och berättade om traditioner från sitt hemland. Detta var initiativ som föräldrarna själva tog och inte något som skolan anordnade. På en av skolorna fastade majoriteten av eleverna med muslimsk bakgrund redan från tidig ålder. Personalen på skolan var dock negativa till fastan då de ansåg att skolarbetet blev lidande.

Tove har aldrig sett det som ett problem att uppmärksamma svenska traditioner i skolan. Hon har varken mött föräldrar eller elever som har protesterat mot julpyssel eller besök i svenska kyrkan. Hon väljer att uppmuntra alla elever, oavsett religion och ursprung, att berätta om sina traditioner och hemförhållanden. Det är då förståelse och acceptans för varandra uppstår. Barnen har mycket att lära av varandra. På förskolan som Tove tidigare arbetade på valde en avdelning att fira en muslimsk högtid. Detta uppskattades inte av de andra avdelningarna. Varför vet Tove inte.

4.3 Undervisning

Maria nämner att eleverna ibland ställer sig frågande till situationen kring idrotten. En del tycker att könsblandad idrott känns främmande och man tycker att det är obehagligt att duscha tillsammans med andra efter idrotten. Hon menar att det oftast är eleverna som ställer sig frågande till detta, och inte deras föräldrar i lika stor utsträckning. Maria ser inte detta som något större problem utan menar att man får prata med eleverna och förklara meningen med att delta i idrotten och att duscha efter den. Hon menar att eleverna successivt anpassar sig till idrottsundervisningen.

Enligt Monika kunde idrotten ibland utgöra vissa hinder. En del föräldrar ville inte att deras barn skulle duscha tillsammans med andra barn. Detta löstes på olika sätt. En del pojkar nöjde sig med att duscha med kalsongerna på, och därefter byta till torra kalsonger inne på toaletten. Andra elever fick lämna idrottslektionen lite tidigare så att de hann duscha innan resten av

klasskamraterna kom in i omklädningsrummet. Monika menar att det är viktigt att föra en dialog med föräldrarna för att komma fram till en lösning på problemen.

Camilla upplever inte situationen kring idrotten som problematiskt, då till exempel klädsel inte är något hinder eftersom få flickor bär slöja. Vid senaste ombyggnaden fick respektive omklädningsrum en separat duschhytt. Den får vem som helst använda som känner ett obehag inför den gemensamma duschningen. Trots detta väljer en del elever att duscha hemma istället. Camilla tror inte att oviljan att duscha i skolan beror på elevernas tro, utan menar att det snarare beror på blyghet. Camilla anser dock att det är viktigt att prata med eleverna om vikten av att sköta sin hygien och även hur man betar sig socialt i omklädningsrummet.

Johanna upplevde inte situationen kring idrottsundervisningen som ett problem. Flickorna med muslimsk bakgrund turades om att byta om inne på toaletten och duschade före eller efter alla andra. Johanna minns en muslimsk flicka som var hårt hållen av sina föräldrar. Flickan fick inte delta i simundervisningen. Skolsköterskan kallade då föräldrarna till samtal och förklarade vikten av simkunnighet. Tillsammans kom de fram till en lösning, flickan fick simma med kläder på.

Tove märker inga problem kring idrotten på den skolan hon arbetar på nu. Däremot arbetade hon på en förskola i stadsdelen Fosie där en del föräldrar inte lät sina barn, varken flickor eller pojkar, delta i vattenlekar. Detta berodde på att de inte fick vara lättklädda. Förskolan löste detta genom att låta dessa barn behålla sina kläder på, och istället låta dem ha med ombyteskläder. Tove minns också sin praktik i stadsdelen Rosengård. Skolan mötte muslimska föräldrars och elevers krav och installerade bås i duschrummen, så att varje elev kunde duscha ostört. I och med denna lösning blev inte duschning i samband med idrott ett problem.

Camilla beskriver religionsundervisningen som spännande då de jämför olika religioner samt diskuterar olika sätt att se på världen. Camilla brukar beskriva religionen som ett ”smörgåsbord” där eleverna får plocka ”godbitarna”. Denna syn på religion förklarar hon även för föräldrarna så att de förstår att skolan inte tvingar på eleverna någon särskild religion. Camilla tycker att det är viktigt att ställa motfrågor till barn utan att för den delen nedvärdera deras tro. Många av eleverna går i koranskola på fritiden och får endast en bild av

verkligheten. Hon ser det som sin skyldighet att belysa olika sätt att se på verkligheten. Detta görs lättast genom att ställa frågor som inbjuder till diskussioner.

Skolan där Maria är verksam använder sig av läromedel, i svenska och matematik, som är anpassade för elever med bristande kunskaper i svenska. Maria tycker att det saknas läromedel och material för denna verksamhet så som skönlitterära böcker, därför gör de ofta eget material anpassat för eleverna.

4.4 Relationen mellan föräldrar och barn

Studievägledaren i Marias arbetslag berättar att föräldrarna ibland missförstår de svenska lagarna och är rädda för att tillrättavisa sina barn. De är rädda att barnen ska anmäla dem. Han kommer in på problematiken med att barnen kan mer svenska än sina föräldrar och berättar att barnen får makt över sina föräldrar genom språket och får även agera som tolk i mötet med myndigheter.

Monika ansåg att pojkarna tidigt saknade respekt för sina mammor, och att de lyssnade mer på sina pappor. Många av föräldrarna var arbetslösa och kom sällan utanför stadsdelen. I mötet med en del föräldrar märkte Monika att de hade bristande kunskaper om det svenska samhället. De var rädda för myndigheternas makt och insyn i familjen, och rädslan för att bli ifråntagna sina barn var stor.

Karin ser skillnad i hur pojkar och flickor behandlas av sina föräldrar. Hon menar att flickorna är hårdare hållna. De förväntas ta hand om småsyskon och hjälpa till i hemmet medan pojkarna får vara ute och leka med kompisar på eftermiddagarna. Karin berättar att den flickan med muslimsk bakgrund i hennes klass aldrig ser fram emot sommarlovet, då hon avskärmas från övriga världen och hålls i hemmet. I årskurs 4 när fritidsplatsen upphörde för flickan sa föräldrarna också upp lillasystemens fritidsplats. Mamman tyckte att lillasystemen kunde gå hem med sin storasyster. Skolan försökte förgäves berätta för föräldrarna hur viktigt det var för den lilla flickan att få utvecklas både språkligt och socialt på fritids och hur viktigt det var att inte lägga ett för stort ansvar på den stora flickan. Flickan är mycket ambitiös trots liten stöttning från hemmet. Mamman anser att skolan är mycket viktig, men på grund av tidsbrist och språkliga brister kan hon inte bidra med någon större hjälp. Karin ser även att pojkar tidigt saknar respekt för sina mammor. Hon menar att de älskar sina mammor, men ser dem inte som någon auktoritet som man behöver lyssna till.

För att hjälpa de föräldrarna med till exempel barnuppfostran anordnar skolan där Camilla arbetar föräldrautbildningar, där tar man upp ämnen som till exempel gränssättning.

Johanna såg tydliga skillnader i hur pojkar och flickor med muslimsk bakgrund behandlades i hemmet. Pojken i familjen bestämmer ofta när pappan inte är hemma. Johanna har flera gånger märkt att detta ledarskap förs in i klassrummet. Pojkarna får en skev bild av verkligheten och kan behöva hjälp att fungera i en grupp som behöver samarbeta. Johanna förespråkar lagidrott som ett sätt att ”plocka ner” pojkar med för stort självförtroende. Genom lagidrotten tränas pojkarnas samarbetsförmåga och laget lyfts fram mer än enskilda individer. Johanna såg även olikheter mellan könen utanför skolverksamheten. Hon berättar att pojkarna har en fritid. Efter skolan får de umgås med andra barn och ägna sig åt olika fritidsaktiviteter, medan flickorna istället får gå hem till mamma och hjälpa till där efter skolan. För att få flickor intresserade av föreningslivet erbjöd många idrottsföreningar möjlighet att prova på olika aktiviteter under skoltid. Detta gav dock ingen effekt på flickornas fritid. Johanna upplevde emellertid inte att flickorna med muslimsk bakgrund vantrivdes med sin roll i hemmet.

Tove har inte upplevt att flickor och pojkar med muslimsk bakgrund behandlas olika. I verksamheten väljer hon själv att lyfta fram jämlikheten mellan könen. I årets luciatåg i förskoleklassen får varje elev välja sin roll. De bortser från det traditionella luciatåget, där endast flickor kan vara lucia och pojkar stjärngossar.

4.5 Relationen mellan lärare och elev

Camilla och de andra lärarna på skolan arbetar mycket med värdegrunden. För att förhindra konflikter har rektorn bestämt att undervisning kring värdegrunden ska ligga på schemat. På så sätt får barnen från tidig ålder träning i samspelet med andra.

Johanna är av åsikten att skolan framförallt är en verksamhet där social kompetens ska tränas. Kunskapen kommer, enligt henne, i andra hand. Fokus måste ligga på att förbereda barn på vad samhället kräver av en. Detta gäller allt från samarbetsförmåga och respekt för andra till hur man betar sig på allmänna platser och arbetsplatser.

Maria berättar att flera elever missförstår begreppet demokrati. De tror att det innebär att man får göra som man vill. Därför lyfter lärarna på skolan fram att samhället har lagar som vi alla måste följa, precis som skolan har regler som ska följas. Det är viktigt att visa eleverna att en felaktig handling ger konsekvenser. Maria ger ett exempel med mobiltelefoner. Alla vet att de ska vara avstängda under lektionstid. Om inte denna regel efterföljs tar läraren mobiltelefonen ifrån eleven, och den lämnas åter vid skoldagens slut.

4.6 Relationen mellan elever

Monika upplevde konflikter mellan elever med olika etnicitet. Det var svårt att lösa konflikterna då eleverna hade med sig fördomar om vissa folkslag från hemmet. Naturligtvis fick inte mobbning förekomma, men Monika menar att det var enklast att undvika vissa konstellationer i klassen som hon visste kunde skapa konflikter. Ett sätt för skolan att belysa värdegrunden var att sjunga sånger om hur man ska behandla varandra och göra övningar där man skulle hålla varandra i handen.

På skolan där Karin arbetar råder ett bra och tillåtande klimat. Hon värdesätter spontana diskussioner som uppstår i vardagliga situationer. Under dessa diskussioner jämför eleverna sina erfarenheter och livssituationer och kommer fram till att alla är olika, oberoende av kulturell och religiös bakgrund. I dessa diskussioner tränas barnen i att acceptera varandras olikheter och det skapar en förståelse för varandra. Däremot ser Karin en förändring när eleverna når högstadiet. Då ökar klyftorna mellan svenskar och invandrare, gäng bildas och fördomarna sprids. För att bygga broar mellan svenskar och invandrare, och minska fördomarna mot varandra, anser Karin att man tidigt måste lära eleverna att möta människor med andra värderingar och livssituationer. I de lägre åldrarna kan vi bygga broar som leder till att de äldre eleverna accepterar och förstår varandra bättre. Att redan i tidig ålder ha utbyte mellan olika skolor kan leda till att mötet mellan de äldre barnen blir mindre konfliktfyllt och "vi och de"-känslan blir mindre framträdande

Camilla märker inte av mycket främlingsfientlighet mellan elever med olika kulturella bakgrunder. Dock menar hon att eleverna ibland snappar upp tidningarnas negativa vinklingar av folkgrupper. När dessa kom upp för diskussion, lät Camilla eleverna förklara varför de tänkte och sa som de gjorde. Därefter försökte hon få in dem i nya tankebanor för att skapa förståelse istället för fördomar.

Tove märker inte av några konflikter mellan barn med olika kulturella bakgrunder i sin nuvarande klass. När hon arbetade i förskolan mötte hon dock ett barn med muslimsk bakgrund som enbart ville leka med muslimer. Det visade sig finnas djupt rotat i barnet på grund av föräldrarnas åsikter. Lärarna fick arbeta extra mycket med detta barn och lyfta fram allas lika värde och det positiva med att vi är olika.

Johanna poängterar att muslimer inte är en enhetlig grupp och att hon såg tydliga grupperingar; muslimer från Somalia, Bosnien och Arabländerna. Det förekom ibland osämja mellan dessa grupper och hon kunde tydligt se en hierarki där barnen från Somalia stod lägst i rang. Hon anser att det är svårt att ändra på djupt rotade åsikter som barnen bär med sig från hemmet, men ju tidigare man börjar arbeta med värdegrunden desto större är möjligheterna att vidga elevernas vyer och skapa större acceptans.

4.7 Möjligheter och hinder

Monika har svårt för att konkret berätta möjligheterna med den mångkulturella skolan. Hon menar att invandrarna inte är i Sverige för att berika vår kultur, utan de är här oftast som flyktingar. Hon anser att det är svårt att följa läroplanen när majoriteten av eleverna i klassen har invandrarbakgrund. För att ge dem bästa möjliga utbildning och start i livet menar hon att de bör integreras med svenska elever. Monika anser att situationen på många skolor i Malmö har blivit ohållbar och att eleverna inte får den utbildning de förtjänar och behöver. Hon ser tillbaka på sin egen skoltid då få invandrarbarn i taget slussades in i skolan och snabbt anammade det svenska språket.

Karin ställer sig mycket positiv till det mångkulturella samhälle som Sverige har blivit. Det är en tillgång och barnen blir mer toleranta mot varandra. Det okända skapar lätt fördomar. Hon är dock bekymrad över situationen i delar av Malmö. Hon menar att samhället måste ta sitt ansvar och erbjuda eleverna en livssituation och skolgång som ger dem möjligheter att bli en del av det svenska samhället.

Camilla ser en möjlighet i att använda elevers och föräldrars erfarenheter och kunskaper. Hon ser dem som en kulturskatt i det svenska samhället. Däremot tycker Camilla att det är synd att Malmös tidningar, framförallt Sydsvenska Dagbladet, framställer personer av utländsk härkomst på ett negativt sätt. Hon känner inte igen den negativa bild som media målar upp av

den mångkulturella staden Malmö. Ingen ifrågasätter media som skapar fördomar och en fientlighet. Hon menar att det är en ”klick” som förstör för alla andra. Vidare anser hon att Malmö tanken om att hjälpa invandrarna har varit god, men att det bör finnas en tydlig struktur för hur man gör. Hon ställer sig en aning kritisk till att man får lov att bosätta sig var man vill, men har en förståelse för det eftersom man vill bo i närheten av dem man känner. Hon tycker att det är viktigt att kommunikationen mellan lärare och föräldrar fungerar. Om man inte vågar diskutera och bemöta deras frågor och stå fast vid kraven som den svenska skolan har kan det uppstå hinder i den mångkulturella skolan.

Johanna ser många positiva aspekter med den mångkulturella skolan. Ju fler olikheter desto större acceptans. Hon anser att dessa skolor speglar dagens samhälle på ett bättre sätt än skolorna i stadsdelen Limhamn-Bunkeflo där majoriteten av eleverna är svenska och där familjerna i genomsnitt har en tryggare ekonomi. Johanna tyckte sig se betydligt mindre mobbning på de mångkulturella skolorna jämfört med skolor där majoriteten av eleverna är svenskar. Hon tycker att det är synd att media målar upp en negativ bild av de stadsdelar där befolkningen är mångkulturell. Det skapar fördomar vilket har lett till att debatten om muslimer och invandrare har blivit infekterad. Ett uttalande kan allt för lätt tolkas som rasistiskt och tysta en diskussion istället för att väcka en debatt. Om samhället hade vågat ta den debatten, menar hon, hade fler kommit till slutsatsen att de mest mångkulturella stadsdelarna i Malmö behöver mer resurser.

Även Tove ser många möjligheter med den mångkulturella skolan. Barnen behöver möta olikheter för att skapa acceptans och förståelse för varandra. Hon upplever att det är en god stämning mellan barnen i klassen och ser det enbart som positivt att barn från olika kulturer möts. Hon menar att de svenska eleverna kan hjälpa barn med annat modersmål än svenska i sin språkutveckling. Dock blir det ett hinder om större delen av klassen saknar språkkunskaper i svenska. Då försvinner de svenska elevernas hjälp och invandrabarnen hör inte hur ord uttalas och hur man bygger meningar på ett korrekt sätt vilket leder till att språkinläringen tar mycket längre tid.

Maria berättar hur hon skulle vilja att verksamheten såg ut. Hon önskar att det skulle finnas en stor skola för både elever och deras föräldrar. På så sätt skulle personalen kunna ta del av varandras erfarenheter och kompetenser. Föräldrarna skulle kunna bli mer involverade i den svenska skolan genom att själva delta i verksamheten dagligen. Det är sällan eleverna på

skolan träffar svenska barn på sin fritid då de bor i invandrartäta områden. Maria önskar därför att eleverna på skolan ska integreras med svenska barn redan från början, eventuellt genom fadderskap.

4.8 Analys av resultat

I följande del analyseras resultaten av intervjuerna. Vi har valt att fokusera på föräldrarnas syn på den svenska konfessionsfria skolan, hinder och möjligheter med den mångkulturella skolan samt uppmärksammandet av traditioner. Vi kommer även att fokusera på könsroller i familjer med muslimsk bakgrund och konflikter som kan uppstå i den mångkulturella skolan.

4.8.1 Muslimska föräldrars möte med svensk skola

För föräldrar med muslimsk bakgrund är det viktigt att barnen får en utbildning eftersom den kan ge deras barn fler möjligheter att skapa sig en bra och trygg framtid. De vill att deras barn ska lyckas väl och tar därför skolan på allvar. Detta visar sig genom en god kontakt med lärarna och respekt och förtroende för verksamheten. Föräldrarna vill vara väl insatta i hur deras barn sköter sig i skolan men visar mindre intresse för den dagliga verksamheten och den allmänna informationen. Här sker en liten kulturkrock då svenska föräldrar är vana vid att skolan förväntar sig en större delaktighet i skolverksamheten. Föräldrarna med muslimsk bakgrund kan å andra sidan, från sina hemländer, vara vana vid att lärarna är starka auktoriteter som på egen hand sköter allt som rör skolan. Bristen på delaktighet i större sociala sammanhang, så som föräldramöten, kan naturligtvis även bero på språkförbistringar. Det är svårt att engagera sig i skolverksamheten om man saknar grundläggande kunskaper i det svenska språket. Lärarna i sin tur visar ett positivt förhållningssätt till den mångkulturella skolan och överkommer hinder genom att kommunicera och möta barnens och föräldrarnas behov i största möjliga mån. Detta kan gälla allt från att installera duschbås, tillåta full klädsel under simundervisning till att erbjuda föräldrautbildning och förändra föräldramötenas upplägg. Denna goda inställning gör att det blir möjligt för inblandade parter att mötas och förstå varandra bättre. En god förståelse är grunden för acceptans och god kommunikation.

4.8.2 Hinder och möjligheter

Många barn som går på mångkulturella skolor går miste om den språkliga och sociala utveckling som de behöver och förtjänar. För den sociala och språkliga utvecklingens skull behövs även svenska barn i den mångkulturella klassen. Genom nära samarbete med svenska

barn lär sig barn med utrikes födda föräldrar att förstå det svenska samhällets normer och får dessutom möjligheten att utveckla det svenska språket bättre. Omvänt kan även de svenska barnen gynnas av den mångkulturella skolans möjligheter. De får möjligheten att ta del av andras kulturer och levnadssätt och får en mer verklighetsförankrad och nyanserad bild av hur det svenska samhället ser ut idag. Media visar däremot ofta en onyanserad bild av vårt mångkulturella samhälle och från lärarnas håll riktas mycket kritik mot just media och dess inverkan på människors tankar om det mångkulturella samhället. Medias bild, av situationen i delar av Malmö, skapar fördomar och ökar klyftorna mellan svenskar och utrikes födda, och även mellan Malmös stadsdelar. Respondenterna som arbetar i de mångkulturella stadsdelarna önskar att media ger en mer nyanserad bild av stadsdelen. En bild som stämmer mer överens med den verklighet som de möter var dag. De förnekar inte att där finns problem och utanförskap, men de ser också hopp, vilja och engagemang hos föräldrar och deras barn. Respondenterna önskar mer resurser till de mångkulturella stadsdelarna. Egentligen vill respondenterna se ett mer integrerat Malmö där det är en självklarhet att barn med olika kulturer möts varje dag.

4.8.3 Traditioner

Ingen av respondenterna upplever problem kring firandet av svenska högtider och traditioner. Barnen och föräldrarna med muslimsk bakgrund framför inte några protester mot uppmärksammandet av dessa. Det kan finnas flera anledningar till föräldrarnas och barnens neutrala och till och med positiva inställning. En anledning kan vara att föräldrarna har förtroende för att skolan inte vill påtvinga deras barn den kristna läran, utan enbart ge dem kunskap om den. Det kan även bero på föräldrarnas bristande engagemang i sina barns skolgång. De kan se det som att lärarna har ansvar för deras barn när de är i skolan och saknar, precis som en del svenska föräldrar, tid och intresse att sätta sig in i vad som sker i skolans värld. En tredje anledning kan vara att de föräldrarna med muslimsk bakgrund faktiskt ser ett värde i att deras barn tar del av det svenska kulturarvet. De kan se det som positivt att deras barn är delaktiga i uppmärksammandet av svenska traditioner då tanken är att barnen ska leva sitt liv i Sverige. Det var däremot inte vanligt att respondenterna uppmärksammade högtiderna inom islam. Inställningen till firandet av den muslimska högtiden Ramadan var till viss del negativ bland respondenterna. De menade att levnadssättet under Ramadan påverkar elevernas skolgång negativt, då fastan och de sena kvällarna gör att många av eleverna har svårt att koncentrera sig i skolarbetet. En respondent framförde detta problem för elevens föräldrar, och tillsammans kom de överens om att låta eleven äta de dagar

då idrott stod på schemat. Eventuellt hade några av de övriga lärarna i ett samtal med föräldrarna med muslimsk bakgrund kunnat framföra sin och skolans oro över elevernas prestationsförmåga under Ramadan. På så sätt hade de kanske kunnat komma fram till lösningar och kompromisser som gynnar både lärare och elever. Det finns dock en risk att föräldrarna med muslimsk bakgrund upplever det som att läraren och skolan ställer sig kritiska till deras religion och traditioner. Det kan därför vara en god idé att ta hjälp av hemspråkläraren som kan förklara skolans avsikter. Situationen kan vara känslig och det är ytterst viktigt att missförstånd inte uppstår.

4.8.4 Könsroller

En del troende arabiska muslimer har en syn på könsrollerna som skiljer sig från den svenska skolans syn, där jämlikhet mellan könen ska vara en självklarhet. Denna syn överförs på barnen i familjen som i tidig ålder fostras in i sina framtida roller. Skolan å andra sidan arbetar efter en läroplan som genom värdegrunden starkt förespråkar jämställdhet mellan könen och samma rättigheter och möjligheter oberoende av kön, etnicitet och religiös tro. De troende muslimska barnen i Sverige måste därmed förhålla sig till två kulturer med olika synsätt. Detta kan i sin tur påverka dessa barnens identitetsutveckling och de riskerar att inte känna tillhörighet i någon av kulturerna. Sett ur ett längre perspektiv finns det en möjlighet att segregeringen minskar för varje invandrgeneration som växer upp i Sverige. Den yngre generationen kan bli mer insatt i det svenska syn- och levnadssättet, och på så sätt kan de se sig själva som svenska muslimer, istället för en muslim i Sverige. Kulturkrocken kan också leda till osämja mellan föräldrarna och deras barn. De föräldrar som har en något förlegad samhällssyn riskerar att ifrågasättas av barnen och ungdomarna. Föräldrarna kan då känna att deras auktoritet hotas då de inte kan tillrättavisa sina barn på samma sätt som i hemlandet.

4.8.5 Konflikter

Lärarna och skolan har ett stort ansvar att verka för att öka acceptansnivån mellan eleverna på skolan. Detta är naturligtvis något som lärare på alla skolor ska arbeta för. Elever kan bli kränkta av andra anledningar som till exempel utseende, sexuell läggning, etnicitet och ekonomisk situation. I intervjuerna belystes dock situationen kring fördomar mot olika folkslag och hur dessa blev synliga i skolmiljön. Det blir en komplex situation om fördomar mot andra folkslag, i grunden, kommer från föräldrar och släktingar. Mobbning och förtryck är alltid svårt att bekämpa. Om föräldrarna sedan många år tillbaka hyst agg mot en viss

folkgrupp kan det vara svårt för läraren att söka stöd hos föräldrarna. Utan föräldrarnas medverkan kan skolans arbetet mot mobbning och förtryck bli svårare, eftersom föräldrar i regel har stort inflytande på sina barn. När barnen kommer in i tonåren, och försöker finna sin identitet, kan det bli svårare att bekämpa fördomarna då grupperingarna på skolan blir tydligare. Fientligheten har då flyttats ner och etablerats i den yngre generationen. Genom att tidigt arbeta aktivt och hängivet med värdegrunden har man som lärare chans att skapa en medvetenhet om andra människors kultur och levnadssätt.

5. Diskussion

I det avslutandet kapitlet knyter vi an våra undersökningsresultat till forskningsbakgrunden. En del av uppsatsens syfte var att undersöka vilka möjligheter och hinder det finns med den mångkulturella skolan. Det var svårt att finna möjligheter i den litteratur vi fann, då författarna främst riktade in sig på områden där kulturkrockar kan uppstå. Respondenterna belyste istället vilka möjligheter det finns med den mångkulturella skolan och hur viktigt det är att skolan speglar samhället vi lever i. Vi vill poängtera att de intervjuade lärarna arbetar i skolor där antalet elever med muslimsk bakgrund i klassen varierar från enbart några stycken till att vara en majoritetsgrupp. Trots detta upplevde vi att flera lärare hade ett snarligt förhållningssätt till eleverna med muslimsk bakgrund och deras föräldrar.

5.1 Förhållningssätt till skolan bland föräldrar med muslimsk bakgrund

Vi ser stora skillnader mellan hur troende muslimska föräldrars inställning till den svenska skolan beskrivs i litteraturen och hur de verksamma lärarna beskriver den. Istället för att visa tvivel mot skolan och lärarna vittnar respondenterna om att föräldrarna har ett stort förtroende för dem och är tacksamma för deras insatser. Flera av lärarna ser föräldrar som tar barnens skolgång på allvar i hopp om att en utbildning ska ge barnen bättre förutsättningar än de själva haft. Vi tolkar det som att föräldrarna som Stenberg (1999) beskriver är av samma åsikt, de verkar dock tvivla på den svenska skolans tillvägagångssätt med individens utveckling i centrum. I deras hemländer dominerar självständigt arbete och utantillinläring, och disciplinen kan vara hård. Vidare beskriver Stenberg (1999), Otterbeck (2000) och Samuelsson (1999a) de troende muslimska föräldrarna som särskilt aktiva med en önskan om att ha insyn i den dagliga skolverksamheten. Respondenterna beskriver emellertid föräldrarna annorlunda och menar att de kommer från en kultur där läraren har hög auktoritet och skolans verksamhet inte ifrågasätts. Inställningen är att lärarna ansvarar för barnen när de är i skolan, och föräldrarna när de är i hemmet. Det är intressant att höra hur många av lärarna som beskriver situationen kring utvecklingssamtal och föräldramöten på liknande sätt. Föräldrarna är mer intresserade av utvecklingssamtalen där fokus ligger på just deras barns utveckling, än av allmän information som avhandlas på föräldramöten. Detta tolkar vi som att föräldrarna har förtroende för att lärarna sköter den dagliga skolverksamheten bra, men att de vill ha information om hur deras barn sköter sig i skolan. Vi upplever det som att skillnaderna mellan svenska och muslimska föräldrar inte nödvändigtvis behöver vara så stora i denna fråga. Generellt finns det föräldrar som är mer engagerade än andra, oavsett etnisk bakgrund. Det är

dock synd om föräldrarnas brist på delaktighet beror på språkförbistringar. Kanske är det i vissa fall viktigt att lägga resurser på tolkar och hemspråklärare för att öka kommunikationsmöjligheterna mellan hem och skola. Vi tror, i likhet med en del av respondenterna i intervjuerna, att hemspråklärarna spelar en viktig roll och bör användas i större utsträckning i kommunikationen med invandrarföräldrar. Även om respondenterna oftast inte upplever kommunikationen som ett problem, så kan föräldrarna genom hemspråkläraren framföra mer komplexa tankar och frågor på ett tydligare sätt. De behöver då inte vara oroliga för att inte förstå eller bli missförstådda, vilket ger dem en möjlighet att bli mer delaktiga i skolans verksamhet.

5.2 Kommunikationens betydelse

Otterbeck (2000) förespråkar god kommunikation mellan lärare, elev och föräldrar. Lärarna måste vara tydliga och förklara skolans avsikter och mål. Den svenska skolan kan upplevas som främmande, för elever och föräldrar med annan kulturell bakgrund än den svenska, då rutiner ser annorlunda ut och lärarna arbetar utifrån andra arbetssätt och krav. Ju mer lärarna informerar och förklarar desto smidigare blir övergången för elever och föräldrar. Detta syntes även i respondenternas svar. De menade att kulturkrockar som uppstod i samband med undervisningen löstes genom kommunikation och kompromisser. Detta visar sig i situationen kring idrotten då en del skolor installerade duschbås och tillät eleverna att ha full klädsel under simundervisningen.

Flera av respondenterna vittnade om föräldrarnas bristande kunskap vad gäller rättigheter och skyldigheter i Sverige. Olika lösningar på detta problem nämndes, så som föräldrautbildningar där ämnen som till exempel barnuppfostran behandlades och föräldramöten med särskilda teman, så som barns rättigheter. En tredje lösning var att involvera hemspråkläraren som har goda kunskaper om både den svenska och muslimska kulturen. Hemspråklärarens språkkunskaper kan vara till stor nytta då viktiga ämnen avhandlas och man vill undvika missförstånd. Vi instämmer med lärare och författare och ser kommunikationen som en grundpelare i mötet med elever och deras föräldrar. Som lärare i den mångkulturella skolan utmanas man ständigt att finna nya lösningar som passar barn från olika kulturer, utan att för den sakens skull frångå målen i läroplanen och kursplanen. Dock fungerar kommunikationen inte alltid. Detta kan visa sig i hur föräldrarna med muslimsk bakgrund ser på psykologutredningar och särskilt stöd. I regel känner de en större skam än svenska föräldrar.

När omgivningens åsikter och familjens heder är viktigare än barnets behov är det svårt att som lärare att ge eleven det stöd den behöver. Vi tolkar även föräldrarnas ovilja till utredning som en rädsla för svenska myndigheters insyn. Utrikes födda föräldrar kan ha bristande kunskaper vad gäller deras rättigheter och möjligheter, och istället känna en misstänksamhet. Detta kan leda till att de går miste om den hjälp som det svenska samhället har att erbjuda dem och deras barn. Eftersom föräldrarna har sista ordet i denna fråga kan eleven gå miste om möjligheten att få de resurser den egentligen är berättigad till.

5.3 Firandet av traditioner i skolan

I litteraturen beskrivs problem som kan uppstå i samband med firandet av kristna högtider och svenska traditioner. Otterbeck (2000) menar att det kan bli problem då troende muslimska föräldrar uppfattar det som att skolan tvingar på barnen den kristna tron. Enligt Ouis och Roald (2003) finns det troende muslimska föräldrar som inte vill att deras barn ska vistas i den svenska kyrkan. Respondenterna anser dock att de inte upplevt det som något hinder att fira dessa traditioner. De har inte mött något motstånd från varken elever eller deras föräldrar, inte ens när de besökt svenska kyrkan. Däremot uppmärksammades de muslimska traditionerna i liten utsträckning. Flera respondenter menar att de talar om vissa av de muslimska traditionerna och högtiderna i samband med firandet av dem, som till exempel Ramadan. Dessa högtider firas dock inte, till skillnad från till exempel jul och påsk. Undervisningen i skolan ska vara icke-konfessionell samtidigt vittnar alla respondenter om att kristna traditioner på olika sätt uppmärksammas och firas under året, till exempel adventsgudstjänst, Lucia. Detta kan tolkas som att lärarna tycker att det är viktigt att bevara Sveriges kulturarv. Det kan vara svårt för en lärare i Sverige att uppmärksamma till exempel muslimska och judiska traditioner på samma sätt som de svenska och kristna traditionerna. Oftast saknas kanske djupare kunskaper och egna erfarenheter om traditionernas innehåll. För att kunna ta del av alla elevers kulturarv menar vi att deras föräldrar kan vara en bra resurs. De har erfarenheter och kunskaper som sträcker sig längre än religionsboken och kan kanske därför introducera en speciell maträtt, sång, dans eller lek. Eftersom vissa muslimer kan vara tveksamma till hur islam framställs i läroböckerna kan de se det som positivt att få vara delaktiga och förmedla sina erfarenheter och kunskaper. Det är dock viktigt för läraren att poängtera för föräldrarna att ett sådant besök endast sker i undervisningssyfte.

5.4 Segregering och integrering i Malmö stad

Malmö är en stad med stora problem vad gäller segregering. Detta syns även på flera av Malmös skolor, där majoriteten av eleverna har annan kulturell bakgrund än svensk. De intervjuade lärarna var kritiska till hur tidningarna i Malmö framställde situationen. Samtidigt som vi håller med om att media har en förmåga att måla upp ett skräckscenario och vinkla fakta, menar vi att integrationspolitiken i delar av Malmö har misslyckats och att utanförskap faktiskt är ett stort problem i de mångkulturella stadsdelarna. Skolan bör vara en plats där samhället aktivt arbetar med integration i hopp om att ge våra unga samhällsmedborgare bättre förutsättningar i det svenska samhället. Barnen behöver insyn i och kunskap om Sverige för att känna delaktighet och tillhörighet. Några av respondenterna oroade sig över situationen på en del mångkulturella skolor, då de menar att eleverna går miste om den språkliga utvecklingen och det viktiga samspelet med svenska barn i samma ålder. Vi delar detta synsätt och ser riskerna med ett uppdelat Malmö. Barn i vissa mångkulturella områden får liten eller ingen möjlighet att lära sig såväl svenska normer och koder som nyanser i det svenska språket. Avsaknaden av dessa viktiga faktorer gör att de inte kan leva och verka i det svenska samhället på samma villkor som de svenska barnen. Vi ser även att det kan finnas en risk att kraven på eleverna sänks i de mångkulturella skolorna. En respondent menade att det är viktigare att eleverna kan göra sig förstådda med hjälp av det svenska språket än att meningsbyggnaderna är korrekta. Om språket i sig utgör ett hinder kan det vara svårt att hinna uppnå läroplanens och kursplanens alla mål. En annan respondent var av åsikten att skolans viktigaste uppdrag är att fostra eleverna socialt och förbereda dem på samhällets krav. Ämnesundervisningen får därmed komma i andra hand. Om man som lärare tvingas arbeta efter dessa premisser kan skolan omöjligt ge alla elever den utbildning de behöver och förtjänar.

Ett inledande arbete i dagens Malmö kan vara, precis som några respondenter föreslog, att bygga broar mellan stadsdelarna genom fadderskolor. Under de tidiga skolåren får den mångkulturella klassen knyta kontakter med en klass från en skola där majoriteten av eleverna är av svensk härkomst. Genom brevkontakt, besök och temadagar kan en viktig relation byggas upp och förhoppningsvis förhindrar det arbetet en del fördomar från att spridas.

5.5 Slutsats

Arbetet med denna uppsats leder oss fram till slutsatsen att teorin inte helt överensstämmer med vår undersökning. Teorin behandlade främst de praktiska hinder i den svenska skolan som beror på kulturskillnader. Resultatet av undersökningen visade dock att dessa praktiska hinder inte utgjorde något större problem och oftast kunde lösas genom kommunikation och små kompromisser. Det som respondenterna såg som hinder var snarare segregeringen på många skolor i Malmö. Barn i mångkulturella områden förtjänar att utveckla sina språkkunskaper med hjälp av svenska barn. Det är inte tillräckligt att höra det svenska språket och möta de svenska normerna endast genom sin lärare. Även de svenska barnen gynnas av den mångkulturella skolan. Flera respondenter vittnar om ökad acceptans och förståelse. Fördomar föds ofta ur okunskap. Vikten av kommunikationen har kunnat följas som en röd tråd genom denna uppsats. Det är något som belyses i både teorin och i undersökningen.

Vidare skulle vi vilja undersöka:

- Hur föräldrar med muslimsk bakgrund upplever den svenska skolan i förhållande till forskningen och respondenternas svar.
- Om lärare i grundskolans senare år samt gymnasium upplever situationen kring elever med muslimsk bakgrund på samma sätt som de lärare vi har intervjuat.
- Hur unga vuxna med muslimsk bakgrund har upplevt sin skolgång i Sverige. Det hade varit av vikt att undersöka om dessa ungdomar upplever att de är nöjda med den utbildning de fått, vilka kulturkrockar de mötte och om skolan förberedde dem på det svenska samhället.

Källförteckning

Daun, Åke (1998). *Svensk mentalitet: ett jämförande perspektiv*. Stockholm: Rabén Prisma.

Denscombe, Martyn (2000). *Forskningshandboken: för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur.

Eriksson, Leif, Mattson, Malin & Hedengren, Uriel (2000). *Söka svar – religionskunskap kurs A & B*. 1. uppl. Stockholm: Almqvist & Wiksell.

Herlitz, Gillis (1991). *Svenskar: hur vi är och varför vi är som vi är*. Uppsala: Konsultförlaget.

Hjärpe, Jan (1992). *Islam: lära och livsmönster*. Stockholm: Norstedt.

Hultinger, Eva-Stina & Wallentin, Christer (red.) (1996). *Den mångkulturella skolan*. Lund: Studentlitteratur.

Olsson, Ingela (2002). *Möte med människor från andra kulturer: en praktisk etikbok med fokus på barn, sexualitet, äktenskap, sjukdom och död i olika länder*. [S.l.]: Moris

Otterbeck, Jonas (2000). *Islam, muslimer och den svenska skolan*. Lund: Studentlitteratur.

Ouis, Pernilla & Roald, Anne Sofie (2003). *Muslim i Sverige*. Stockholm: Wahlström & Widstrand.

Roald, Anne Sofie (2005). *Islam: Historia, tro, nytolkning*. Stockholm: Natur och Kultur.

Roth, Hans Ingvar (1998). *Den mångkulturella parken: om värdegemenskap i skola och samhälle*. Stockholm: Statens skolverk.

Samuelsson, Jan (1999a). *Islam i Sverige: Nutid och framtid*. Stockholm: Natur och Kultur.

Samuelsson, Jan (1999b). *Muslimers möte med svensk sjukvård och skola*. Lund: Studentlitteratur.

Skolkommittén (1996). *Krock eller möte: om den mångkulturella skolan: delbetänkande*. Stockholm: Fritze.

Stenberg, Leif (1999). *Muslim i Sverige: lära och liv*. Stockholm: Bilda.

Svanberg, Ingvar & Westerlund David (red.) (1999). *Blågul islam? Muslimer i Sverige*. Nora: Nya Doxa.

Säljö, Roger (2005). *Lärande i praktiken: ett sociokulturellt perspektiv*. Stockholm: Prisma.

Utbildningsdepartementet (2000). *Grundskolan: kursplaner och betygskriterier*. Stockholm: Statens skolverk.

Lpo94 (2006). *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet*. Stockholm: Skolverket.

Elektroniska källor

Nationalencyklopedin (2009). Sökord: integrationspolitik. Hämtat från: <http://www.ne.se/integrationspolitik>. Hämtat 17 december 2009.

Nationalencyklopedin (2009). Sökord: segregation. Hämtat från: <http://www.ne.se/segregation>. Hämtat 29 november 2009.

Skolverket (2006). *Många läroböcker kan upplevas som kränkande eller diskriminerande*. Hämtat från: <http://www.skolverket.se/sb/d/1271/a/7509>. Publicerat 30 november 2006. Hämtat 3 december 2009.

Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Hämtat från:

<http://www.vr.se/download/18.7f7bb63a11eb5b697f3800012802/forskningsetiska_principer_tf_2002.pdf>. Publicerat 2002. Hämtat 6 december 2009.

Bilaga

Intervjufrågor

- Presentation av lärare, arbetsområde, skola och elever.
- Vilka möjligheter ser du med den mångkulturella skolan?
- Vilka hinder ser du med den mångkulturella skolan?
- När/hur/varför blir dessa möjligheter synliga?
- Vilka kulturkrockar har du stött på? (Idrott, mat, klädsel, undervisningsmoment, syn på lärande och skola) Hur har du/ni hanterat dem?
- När/hur/varför blir dessa synliga?
- Förekommer det konflikter mellan elever med olika kulturella bakgrunder? Hur hanterar du/ni dem?
- Hur uppmärksammas traditioner? (Jul, påsk, ramadan, skolavslutning)
- Hur fungerar kontakten med föräldrar? Deras syn på skolan och dig som lärare?
- Lärarens egna tankar om den mångkulturella skolan; segregering, integrering och så vidare.